

REDACCIÓ
Ripoll, 22, 2.

ADMINISTRACIÓ
Ripoll, 22, 2.

LA GRAMALLA.

SETMANARI CATALA.

Se vent en tots los kioskos.

Suscripció; Tres mesos quatre rals.

Dos quartos lo nombre.

LLITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

Sortirà tots los dissaptes.

SUMARI.

Nocions sobre la propietat; per Guillem Rocafort.—Una qüestió important per A. Martorell.—*Júpiter y lo cavall*: traduhida del Alemany.—*A mon bon amich en J. R. R.*; per Francesch Mathen.—*Lo roser de l'esperansa*; per Treseta del Camp.—*Lo viatge de la vida*; per Felip de Saleta.—Quadro de costums: La diada de S. Joan á Bennisanet; per F. Manel Pau.—*A'n ella*; per A. Guimerá.—Teatres; per S.—La ciencia al alcans del poble; per P. Aldavert.—Acudits.—Novas.—Corrandas; per Antoni Cosp.—Endevinalla.—Xarada.—Solució.—Correspondencia.

NOCIONS SOBRE LA PROPIETAT.

II.

Consequencias del dret de propietat.

Ja habem vist l'origen del dret de propietat; ara debem examinar las consequencias del dit dret. Lo tenir la propietat sobre una cosa significa poder usarla, donarla, consumir-la ó canviar-la lliurement. Los grans economistas lliure-cambistas, se fundan en aixó per defendrer lo seu principi; pus diuen, que si l'home té una cosa en propietat, no es just ni equitatiu que se ataquí lo seu dret, privantlo de canviar lo que vulla y ab qui vulla. Las consequencias del dret de propietat son, per dirho aixís, los fonaments sobre 'ls que descansa lo gran edifici social de la industria. Examinem de ahont prové la propiedad ja siga en terras, ja siga en diners etc., y veurem que prové del treball. Un jornalier per exemple estalvia 10 duros cada any y al cap de 20 anys se trovará ab un capital de 200 duros y veus aquí 'l capitalista; ne compra fincas y veus aquí lo que vulgarment se diu lo propietari; ja veyem donchs de ahont surt la propietat; ara be, si no existís lo dret de propietat aquest jornalier diria: «jo no trech cap profit de estalviar; ab aixó treballaré menos ó malgastaré aqueixos 10 duros,» y veus aquí que aquest home, que hauria pogut posar un capital de 200 duros á la agricultura ó á qualsevol ram de industria, seria un simple jornalier, y la industria hauria suferit aqueixa pérdua, y per consegüent se produiria menys y la societat no podria gosar de aqueixos productes. La propietat es lo estímulo que impulsa al home á treballar perque sab be, que quan l'home fou condemnat per Deu á guanyar son pa ab la suor de son front, li doná també lo dret de treballar y per consequencia lo dret de propietat

sobre 'ls fruys de son treball. Ja veyem donchs que la propietat es lo fonament sobre 'l que descansa la gran pilastra social.

Acabarem aqueixas ratllas tractan severament aqueixa cuestió, ¿l'interés del capital es ó no lilegitim? Nosaltres responem que sí. Tot capital es fill del treball, y per lo tant es propietat del que l'ha format y aquest pot, no pot usar, donar, consumir ó canviar lliurement y es just que si aqueix ho deixa á un altre que li recompensi la privació. Per aclarar mes aixó ho posarem ab un exemple.

En Joan n' es un pagés que te un tros de terra erma que no pot treballar per falta d'eynas ó altre cosa qualsevol. En Pau es un jornalier que te arraplegats 50 duros, fruit de sas economías, y en Joan lo va á trobar y li diu: «mira, tu tens 50 duros; jo 'ls necesito per comprar eynas per conrear lo meu camp, deixamels y jo te prometo que 'l dia de S. Pere te 'ls tornaré justs y cabals;» pero en Pau li diu: «jo de aquestos 50 duros me 'n podria servir comprant mobles, eynas mes bonas ó posar un pou al hort que hi fa molta falta;» pero llavors en Joan li diu: «jo te compro l'us que tú podrias fer de aquest diner á més te donaré 4 duros per lo lloger de l'us de 'ls 50 duros.» Veuse aquí de ahont prové l'interés del capital. Havem de advertir que solsament parlem en lo terreno de 'ls principis; de cap modo volem justificar 'ls abusos; aixís es que si algú creu que defenem l'usura, va molt equivocad. Lo nostre digne catedratic de economia política, nos deya sempre que «l'economía, deu estar subordinada á la moral.» La mateixa máxima professem nosaltres.

III.

Llibertat y socialisme.

Llibertat y socialisme; veus aquí dos paraulas que se crusan com dos espasas en un combat, y que si be en nostre temps se volen agermanar, son de nissaga tan diferenta que es tan imposible que puguian viurer la una dintre l'altre com ficar un ciri encés dintre una bassa d'aygua sens apagar-se, per més que algun tonto s'empenyi en ferho. Lo foch de la llibertat no pot viurer dintre la gelada aygua del socialisme y ¿sabeu per qué? perque 'ls socialisme posposa la llibertat á la igualtat.

Nosaltres som partidaris de la igualtat devant la

lley; creyem que tot ciudadá deu tenir los mateixos drets devant lo govern, ja tingua timbres de noblesa ó grans riquesas, ja tingua únicament un nom pobre pero que sápigas dur sense mácula, sense mes títols de noblesa que son bon cor y mes riquesas que la suor de son front. Aixís nos ho ensenya la lley natural, nos ho ensenya la religió; pero la igualtat de bens de fortuna no es mes que una quimera perque per aixó seria necessari que Deu dotés á tots los homes de iguals talens, de iguals forsas etc. Lo socialisme coarta lo dret de treballar, negant lo dret de propietat, perque si l'home treballa es per apropiarse lo fruyt de son treball y per consegüent lo socialisme negant lo dret de propietat, nega lo dret de treballar. Aquí havem de fer distinció entre lo dret de treballar que suposa lo dret que tothom té de treballar tant com vulguia, y lo dret al treball que consisteix en que lo treballador te dret á exigir del Govern que se li proporcioní treball. En França en 1848 Mr. Louis Blanch va fer construir los famosos Tallers Nacionals per ocupar á 200,000 treballadors que reclamavan lo dret al treball del Govern Republicá, pero los varen tenir de tancar perque tots los treballadors dels departaments acudian á Paris en busca de treball y en ús de lo que ells deyan dret al mateix y que un festiu escriptor nomena *dret á la gorra*. Lo socialisme es un textit de utópias semblants, escola basada en l'ayre negant tots lo mateix, es dir lo dret de propietat, pero sense convenir cap en la part positiva ó sigui com se ha de tornar á reedificar l'edifici social.

Acabarem aqueix assumpto dihent al nostre poble, al poble catalá, industrial per excelencia, que no se deixi enlluernar per aqueixa escola que te grabada en sa fatídica bandera «la propietat es un furt,» perque encar que á primera vista semblan unas ideas altament humanitarias, no son mes que disolvents. Segueixi enhorabona aqueixa escola maléfica, com geni vingut del abisme per derribar la societat, en sa funesta carrera; nosaltres oposarem á sa bandera la nostra immaculada, brillant y poderosa escrita en la máxima de Frederich Bastiat. «La propietat es l'enemiga del furt.»

¡Guerra donchs al socialisme! ¡Pas á la llibertat!

Guillem Rocafort.

UNA QUESTIÓ IMPORTANT.

Temps ha que ocupa nostra atenció, lo veurer que tola l'ensenyansa s'exerceca, com s'exerceix en nostra provincia, en una llengua que no es la sua propia.

Temps ha que rumiem quina intenció es la que pot guiá á nostres governants, al obligar á tots los que á las aulas concorren, desde 'l petit infant al estudiant de facultat desde 'l literato al científich, á apendrer's ho toten un idioma que noes 'l qu' ell parla.

Temps ha qu'estem observant aquest fenomen, no sols en Espanya, sino que també en totes las nacions que tenen la fatal desgracia d'esser regidas per un govern centralisador.

May nosaltres per mes que haguem probat intentarho, nos hem pogut donar una verdadera rahó d'aquesta cosa; may hem pogut tenir en las dos únicas rahons que fins ara hem escoltat de sos sectaris un petit banc, hont reposar de las fatigas del trist viatge que varias voltas hem fet, per lo tenebrosos espays hont reposan los pensaments qu'alimentan.

Quinas son los duas rahons aqueixas? La mes fundada sens dupte, la que á primera vista apareix esser capassa d'arrebatar l'esperit dels quins la senten, es de que uniformada l'ensenyansa, es molt mes fácil l'intelligencia entre las diferents encontradas d'un mateix reyalme, ja que tenen aquest punt, punt per cert dels mes principals, comú á totes ellas.

Eixa rahó, junta ab la de que los autors tindran mes llegidors de las suas obras, ja que serán molts mes los que las entengan; y tenint major protecció hi ha mes incitació y per tant mes facilitat de que apareixen bons llibres, són las dos únicas que fins ara hem sentit de boca de 'ls partidaris d'aquesta centralisadora mida.

Probarém de contestar á la primera.

Si be es veritat que sent una sola la llengua que s'usi en l'ensenyansa, se facilita molt mes l'intelligencia entre 'ls habitants dels diferents punts d'una nació, també es una gran veritat que d'aquest modo se destrueixen poch á poch las bellesas que contenen las llenguas que en los diferents pobles del globo 's parlan, que d'aquest modo se forma en tots los paisos una monstruosa barreija entre l'idioma propi y l'invasor, que acaba per fi ab los dos, y que d'aquest modo per fi s'entelan aquets magnífichs diamants de tots los pobles, hont antes, purs com eran, s'hi podian veurer fins los mes purs rasgos del carácter de sos habitants.

Qué dirém ara contestant al segon argument? Dirém pura y sensillament que, la major ó menor lectura d'una obra no es en lo major ó menor nombre de gent que pugan entendre-la, sino en la major ó menor bondat. Si una obra es bona no li mancarán llegidors. Parlin per nosaltres la *Mireyo* de 'N Mistral, qu'en los pochos anys que conta, ha estat ja traduhibá á tants d'idiomas; parlin per nosaltres las obras de Cervantes y particularment lo *Quixot*, traduhibat á totes las llenguas; parlin per nosaltres las obras científicas que están diariament sortint en Fransa y que tanta acceptació tenen en tota la Europa civilisada. Es efecte aixó de la bondat de las obras, ó de 'l nombre de llegidors que tenir puguen? Del mérit intrínsech de las obras: pus moltas ne surten qu'en quant á ser enjesas se troban en lo mateix cas que las citadas, y no obstant ni tan sisquerá las coneixen en lo mateix pays hont foren publicadas. Procurin pus los autors tant d'obras literarias, com artísticas y científicas, que las suas produccions sian bonas; que si ho son, los hi bastará y sobrarà perque 'l publich tant nacional com extranger las hi donga la protecció deguda.

Deixintse de voler fer entrar lo clau per la cabota. Deixintse de buscar la protecció oficial. Procurin sols donar a sas produccions la instrucció y l'amenitat que 's requereixen y 'l publich no 'ls faltarà.

Fins ara sols hem discutit ab los pochos partidaris d'aquestas ideyas, aposantlos rahons á rahons. Pus be, no seria també un xiquet bonich, de fer notar als que las patrocinan, lo fenomen que constantment s'observa en aixó? Com es que sempre la llengua que queda sota peu, es la que parlan los que, d'un modo ó altre s'han anexionat á las nacions ja formadas ó la que parlan los desgraciats paisos que han estat subjogats per las mateixas? Com es que circumscribint la cuestió á nosaltres, es la llengua castellana la oficial, y no la catalana?

La causa es que, des l'infeliz hora en que 'ns unirem ab lo reyalme de Castella, sempre aquesta envejosa de totes nostras glorias, nos las ha volgudas arreballar, y veient que eram prou débils pera consentir aixó, s'ha atrevit fins á volguernos pendrer la parla. En nostra debilitat ha consistit lo esser l'una preponderanta sobre l'altra.

Sens por d'equivocarnos afirmarem que lo que ha passat per desgracia nostra a Catalunya, es lo que haurá passat á tots los paisos que han tingut la fatal desgracia de caurer á mans d'un gobernt centralisado. A aquet l'ha devorat la gelosia, ha esmaginat un medi per ferlos hi pendrer fins la noció de la sua existencia, y per aixó ha intentat arreballarlos hi, una de las cosas que podrian ferli recordar mes sa antigua autonomia é independència. En una paraula, li ha procurat clavarli etmatsinat panyal al bell mitj del cor.

Tribin ara los que encara son indiferents á nostra renaixensa literaria lo camí que vullan; tribin si volen lo camí dels centralisadors, hont sols podran trovar una petita rosa entre tantas y

tantas espinas; rosa que per poguerla atansar, haurán de trosejar fins l'últim fil del vestit ab que huy dia encar s'engalanen... Deu vulla que si acás aquest camí escullexin sapian trobar lo pas que 'ls condueca prompte á la rosa, desitj de sas inspiracions, ja que aixis la terra que 'ls alletá y los que idolatran sa llengua no deurán veurer destruirne ara un ara altre dels vestits ab que ans de pendrer la torta marcha podian engalanarse.

A. Martorell.

FAULA.

Júpiter y lo cavall.

«Pare dels animals y dels homens, aixis digué lo cavall y s'acostá als peus del trono de Júpiter; volent que jo sia un dels mes hermosos sers de tots los ab que tu has adornat la terra: mon amor propi aixis me ho fa creure. Pero ab tot y aixó, no hi podria haver quelcom encara en mí per corretgir?»

—¿Y que 't sembla que hi pot haver en tú que s'haja de corretgir? Esplicat, digué 'l bon Deu, tot mitx rient.

—Potser, prosseguí lo cavall, fora mes lleuger jo si tingués las camas mes altas y primas: un coll mes llarch no m'aniria malament; un pit mes ample aumentaria mas forsas: y ja que m'has destinat á transportar á ton favorit, l'home, podrias donarme innata la sella ab que 'l cavaller te d'aparellarme.

Be, respongué Deu, esperat una mica. Llavoras ab ayre de gravetat digué la paraula de la creació. La vida animá la pols, s'uní la materia organizada, y de sopte s'aparegué devant lo trono, lo lleig camell.

—Mirá lo cavall y s'estremí, tremolant d'espant.

—Aquí tens camas mes altas y primas, digué Deu; aquí tens un coll mes llarch: aquí tens un pit mes ample; aquí tens la sella innata. ¿Vols, cavall, que 't transformi aixis?

Lo cavall seguia tremolant.

—Vesten, continuá Deu, que 't serveixi de llissó per ara 'l que no t'haja castigat. Mes perque d'entant en tant te recordes de ton atreviment, segueix en la existencia nou ser. «Y Deu dirigí una mirada de conservació al camell,» y que may te veija lo cavall sens estremeixes.»

(Traduhida de l'alemany.)

A MON BON AMICH

En Joseph Roca y Roca.

Quant lo bressol ayros balancejantse
Rep en son seno la naixent criatura
Que gemegant al mon fa sa arribada,
Es que l'amor, aqueixa flama ardenta
Qu'en lo cor dels mortals encesa anihua,
Aplegant tot son foch en una dona,
Donantne al mon per nostra viva espurna,
Li filtra al cor lo dels amor de mare;
Y 'l ser naixent qu'en son mugró s'alleta
L'amor filial en llet materna mama.

Y eix amor que creixent fins á la tomba
Lo cor del nin abrusador umplena,
Es amor sant, tribut que l'home paga
A qui la vida li doná amorosa,
A qui en son seno lo portá. Debades
Voldria l'home tráurerse la vida
Per llevras' esta flama que l'abrusa.
L'amor filial may mimva. La mortalla
Pot cobrir nostras fredas ossamentas,
Mes l'amor es del cel y al cel s'entorna.

Quant la fréstega mort ab ma impietosa
Alsa sa dalla y sega la existencia
De qui en sa falda, xichs, nos adormia,
Lo cor que se 'ns parteix l'amor ne llansa.
L'amor ne vola al cel, y 'l cor se gela
Al sentir lo contacte d'una llosa
Freda, pesanta, esglayadora y blanca

Que l'aclapara ab lo seu pes, feixuga.
Llavors lo cor adolorit ne resta
Sense fé, sens' amor, sens' esperança.

Tú ja has sentit lo pes d'aquesta llosa,
Tú en la terra una mare n'has perduda.
Ella al morir de tú se n'emportava
L'esperansa, la fé, l'amor, la ditxa
Qu'umplenavan ton cor en ta infantesa
Fente viure entremitg de vesllums mágicas.
Ella fugí del mon, y l'alegría
S'allunyá de ton cor... Restares orfe.
Ab tos pares la vida ne perderes.
La vida de ton arma. ¡Oh, mort, malhajas!

Restares orfe. La corrent de llágrimas
Que de tos ulls brollava á totes horas,
Filtrant lo marbre de lo fret sepulcre
Hont ta nissaga dorm en pau eterna,
Com rosada cayent sus los cadavres
D'aquells dos sers que ensemps hi deixondiren,
Fou lo tribut sagrat que del poeta
L'amor filial de l'arma li esmunyia.
Llensares plors, regares una tomba;
Y al regarla lo cor se t'esberlava.

¡Deu de Deu! ¿Y perquè no t'engolia
La tomba ahont tos pares devallaren?
¿Perqué restares viu?... Mes ¡ay!... tu ploras
Y jo vull consolar tas llaterias.
Mira; lo cel es blau, lo prat verdeja,
L'aucella canta, 'l ventijol mormola.
Tot convida á gosar. Gosa, trovayre,
O puja al cel cantantne tendres coblas.
Mes no. Resta assí baix... canta á la terra,
Qu'huy ta segona mare es Catalunya.

Francesch Matheu.

LO ROSER DE L'ESPERANZA.

(La fé fá 'ls miracles.)

A propet de la vila n'hi ha un bosch de vells rovers y gegantas alsinas. En mitx del bosch n'hi ha un trós com una plassa, encatifada de tendras y delicadas floretas que sols naixen en aquella banda, y es qu'allá, demunt dos grahons de pedra s'hi axeca una creu magnífica cuberta per l'eura, com si resignes que 'l pecador se deu abrassar ab tota confiansa ab aquell signe de redensió. Si l'espés brancatge dels frondosos arbres ne tapan los ratjs del sol, no hi fá pas res, perque la fé d'aquella creu n'es prou pera dar vida á tot lo que 's troba al seu entorn: per axó no hi mancan pas auçellets que 'n retilin ab falaguer cants, ni brisas que 'n duguin paraulas de consol, ni fonts que 'n devallin contentas per axó á n'allá 'n compareixen tots los pobres que 'n patexen del cor; per axó cada dia al trech de l'aua hi va l'hermosa Francisqueta á guarnir la creu ab rams de flors y á regar lo roser que fresch y carregat de rosas ne creix maravillosament en una esclatxa dels grahons. La Francisqueta l'anomena «l roser de l'esperansa» perquè quant son cor n'está joliu y plé de benandansa ell n'está tot plé de lusania y de macas rosas; y quant ella está trista y plena de desconort lo roser s'enmüstiga, y 'n pert sas flors, que 'n son las il-lusions de la nineta. Ella hi veu un misteri en axó, y no sab compendrer que quant n'está contenta 'l rega tot sovint y 'l cuida ab afany y que quant está trista 'l dexa de cuydar, y per compte de regarlo ab l'aygua de la font lo rega ab sas bullentas llágrimas, llágrimas qu'ab son foch ne creman y 'n panseixen las flors mes ufanosas.

¡Si n'ha tingudas de rosas aquell roser! ¡si n'ha patit de glassadas y tempestas! sas rosas ne son las il-lusions de la Francisqueta, y sas glapadas y tempestas ne son los desenganyos de l'amorosa nina. La vida del roser es la vida d'amor d'ella, quant per pri-

mera volta la Francisqueta y en Joan se declararen al peu d' aquella creu, sa passió pura com l' accent de d' ignocencia, santa com lo recort d' aquelles pedras, se 'n varen endonar d' un roser que crexia oblidat de tothom, y 'l prengueren com á testimoni del seu amor. ¡Quan s' hi sembla 'l cor enamorat, ab aqueixa planta!

Cada dia, avants d' enmenar lo remat al corral en Joanet se deturaba á n' aquell lloch y despres de beurer un xich d' aygua de aquella font y de recullir quelcunas hermosas floretas s' asseya als grahons de la creu, ahont amania un bonich ramper dona 'l á la maca Francisqueta qu' anaba á omplir son cantiret y regar lo volgut roser. Lo que 's deyan allavors Deu ho sab, pró á bon segur que no 's deyan pas res que pogués profanar aquell lloch sagrat; tot al revés, ells ab l' amor dels angels en aquell lloch puríssim formavan un altar del seu cor y oferian al cel l' encens puríssim de sa passió.

Y cada dia 's veyan allá y 'n regaban lo roser y 'n regaban son amor, y axis es que son amor los hi donaba hermosas il·lusions, y 'l roser enciseras rosas.

Pró l' espay no está sempre seré; de tant en tant un nuvol atreuit l' embruta su puresa y l' espay de son amor també s' ennuvolá ab los plány y ab los plors. La guerra l' allunya; la guerra n' esqueixa dugas brancas que 'n prenian la sava d' un mateix tronch. ¡Pobres brancas!

Y passavan dias y dias y passavan mesos y l' aymanant no tornava, y la nina anava á pregar al peu de la creu, pró s' oblidava de regar lo roser, y 'l roser s' enmustiga, s' enmustigava que feya llástima y li queyan sas rosas y sas fullas.

Y un dia se 'n recordá, y 'l cuydá com una mare cuyda 'l seu fill.

Y l' endemá al anar·hi 'l va veurer tot raixit y ab flors ben tendres y ab fullas ben verdes. Y no sabia lo que li passava. La esperansa ne torná al seu cor, las il·lusions ne crexeren deseguida tan bonicas com las rosas.

Y boixa d' alegría, la nineta torná á casa seva ahont... ¡ahl lo roser tenia rahó de no estar triste l' aymanant havia retornat fidel com avants.

TRESETA DEL CAMP.

Calella 20 Juny del any 1820.

LO VIATJE DE LA VIDA.

Lo sol de la juvenesa
ho fa veurer tot alegre
y la nit de la velluria
tot ho fa veure ab tristesa.

En lo viatje de la vida
dos punts veu lo viatje:
lo bell punt de la sortida
ab un sol qu' al goig convida,
y 'l darrer, de tristor plé.

Prop del sol, sent lo viandant
tota sa forsa y puresa,
y així enlluernat restant
no 'n veu res del seu voltant,
qu' es lo temps de l' infantesa.

Ne fa un xich mes de camí
y altre claror ja n' ovira,
y 'n veu flors y un bell jardí
y aucellets y un cel diví
qu' en la juvenut se mira.

Y mes en lo camí avansa
y 'n veu deserta planuria:
qu' aquell sol ja no l' alcansa:
y jemechs y sospirs llansa
en lo temps de la velluria.

Que la juvenut passada
no 's veu d' eix sol la llum pura,

y 's mira al punt d' arribada
ab greus planys y plors pintada
la paraula sepultura.

Felp de Saleta

QUADRO DE COSTUMS.

La diada de San Joan á Benisanet.

Una de las festas populars de nostra aymada Catalunya que molt cridat nos ha l' atenció, es estada la que en 'l dia de S. Joan, celebra cada anyada la vila de Benisanet; vila que s' aixeca prop las marges del caudalós Ebro y á una hora escassa de Mora.

En la vigilia de la festa va lo clavari acompanyat de dos majorals, en representació de la confreria á que pertanyen, y qu' es la encarregada de tots los treballs que necesaris son per lo major lluhiment de la diada, y recorrent totas las casas recullen lo que quiscun vehí té voluntad de entregáloshi, que sol esser: una partida de blat, de farina, d' espart, una gargola (1) segons l' ofici á qu' es dedica lo donador.

Al esser á la nit se fan fogatas per tots los carrés, á estil dels demés pobles de la terra, empero es cas d' esmentar una costum qu' est any hem vist, ab plaher es estada desterrada per lo Sr. Arcalde per boca del pregoné, y que, consistia en tirá fruyts del temps, als qui saltavan ó bé 's trobavan prop las fogatas, ocasionant aixó no pocas queixas per los qui la poca sort habian d' esser atrapats per quiscuna poma ó pera qu' una ma ab mal intent llensat n' havia.

Una volta apagats los fochs van los joves en collas y acompanyats de quelcuns instrumens, rondant fins á matinada, donant serenatas á las donselletas, qual esguard mes d' una volta han fet esbategar sos cors.

Arrivada la diada, la copla de la vila toca devant la casa de queleun dels senyors que componan l' ajuntament, recorrent, après tots los carrers.

En la Abadia, celebrant la missa major, á la qual hi asisteix lo ajuntament, lo rector beneheix quelcunas cocas que preparadas ja ha la confreria, après lo qual la gent se reuneix tota á la plassa y devant los diis, lo rector y lo ajuntament s' encantan las cocas, á las que donan lo nom de beneytas, y tots los presents qu' arreplegats s' havian en la vigilia. Quiscuna de estas cosas se cedeix al qui mes preu n' ofereix, arribant, á vegadas, qu' una cosa de insignificant valor, n' obté un de faulós, atesa la competencia que s' obra entre dugas ó mes personas que desitjan haver lo que s' encanta.

Quan la tarde es arribada, presidint altre vegada lo ajuntament y lo senyor rector, y reunits en un lloch destinat al acte, lo pregoner fa saber quelcunas lleys que esmentarse deuen en lo joch qu' es prepara que no es altre que 'l cós. Consisteix est, en doná un premi al home, que montat en un cavall y sortint ab tots los altres qui á la lluyta 's presentin, al mateix temps, arribi en menys al lloch que se senyala.

Aprés d' est cós, qui s' apela de cavalls, s' en fa un altre, en lo qual corren homes y esmentan las mateixas lleys, poc, mes ó menys, que las qu' han regit pe 'ls cósos de cavalls.

De veurer es, com joves desitjosos d' esser los primers en arriba al lloch, mes que pe 'l premi ofert, que sol esser un conill ó gallina, per apareixe com á guanyador en la lluyta devant de sa aymada que 'ls rebrá joyosa; com mitj despullats se preparan, surten y tornan sens alenar, ab los ulls y pensament fixats en lo punt que la lley los senyala com á terme de sa empresa.

Ben tost la cobla senyala en la plassa qu' es arribada la hora de las balladas. Tothom hi acut y s' amaneix á pendrehi part. Los balls que 's tocan son los mateixos que 'ls de ciutat, y al acabar quiscun d' ells, es seguit per un ayre aragonés que la copla, après poch moments de repós ne toca.

Lo ballar qu' á Benisanet s' esmenta y, que ab pocas variacions, usan en los demés pobles de fins quelcunas horas ben llunyanas, es molt monoton y fins pe-

(1) Gargola: especie de canti en forma de jerro.

sat lo veurel. Sigui lo qui 's vulguia lo compás de la música, lo ball sempre es igual. Consisteix ell en un balancé continuat que fa la parella tot saltant, sens agafars, imitant molt los balls populars aragonesos; en la duració del ball tenen temps, los que en ell part hi prenen, de doná dugas voltas pel cercle que la gent espectadora deixa lliure. Al final de cada ball y, ans de comensá la tocada aragonesa, que sempre 'l pressedeix, lo ballador presenta á la seva balladora, ó á quelcuna de las que ab ell part prenen pus qu' un jove pot ballá ab lo nombre que vulga, una coca y 'l ball segueix.

Entre las cocas que 's ballan, d' esmentar es la apelada «benehida», que no es mes qu' una coca de mes dimensions que las demés y qu' es estada benehida á missa major. (Las qui s' encantan al matí y que també s' apelan benehitas no 's ballan). Esta coca es donada al qui mes bon preu n' ofereix, y lo qui resti ab ella te lo dret de ballá sol lo segon ball, pus que 'l primer acostuma á deixars per los qui l' ajuntament componan.

Passats los balls de tarde venen los de nit, los quals no ofereixen mes nova que 'ls de la tarde.

Aplaudim coralmant, una altra disposicio, qu' enguany ha dictada lo Senyor Arcalde de Benisanet, qual consisteix en haver prohibit terminantment la mala costum seguida los anteriors anys, de tirá «trons» á las balladoras. Los trons no es mes qu' una cantilad de pólvora posada dintre un capell de cordell que la té fortament estreta, y, aplicant foch á una metxa que conté, se tiravan á las que ballavan, y ellas tenia com á mes gloria la que mes forats podia mostrar en sas faldillas, produhits pels trons.

Veus aquí palidament ressenyada la festa qu' enguany celebrat n' ha la vila de Benisanet: est jorn las senias que á considerable distancia s' estenen, borejant lo majestuos riu qu' amenassa sempre estendre sos dominis per la hermosa horta que rega, se veuen lliures dels enamorats joves que, van cada festa á despullar als arbres de sos xamosos fruits.

Benisanet lo 27 Juny 1870.

FRANCISCO MANEL PAU.

A N' ELLA.

Ayresa nina de mon cor senyora,
nina la reyna que en ma pensa viu:
vull dirte que s' adela, que s' anyora
l' arma que ton amor té per abrich.

Vull dirte que t' estim, com la rosada
estim lo calzer púdich de la flor;
com l' insecte de l' ala matisada
estim la llum vivificant del sol.

Que 't somnio com nin en la ignocencia
somnia lo jugar de 'ls angelets;
que 't vull per ser felis en la existencia
com te voldré per ser felis al cel.

Vull dirte... ¡Mes que implica ma nineta
parli d' aquest amor que 'm crema 'l pit,
que 't vulla per mos somnis de poeta
si tu sempre crudel no 'm vols á mí.

A. Guimerá.

TEATRES.

En lo del «Prado Catalan» continua lo senyor Arderius ab las seuas bufonadas. Posaren esta setmana la sarsuela bufa *La Vida Madrileña* que tot ho té menos lo que hauria de tenir, aixó es, un fi moral é instructiu, á la part que 'l que té es indecent com tot lo bufo.

En l' «Espanyol» s' han posat en escena eixa setmana: «El Estudiante de Salamanca», «El secreto de una dama», y «Los Magyares» En ellas han rebut los artistas que hi prenen part molts y merescuts aplau-

sos especialment, las senyoras Uzal y Coranta y los senyors Tormo y Beracochea.

La concurrència que 's nota en aqueix teatre es de lo millor de Barcelona especialment en gust puig comprenen lo que vá d' una sarsuela bufa á las del repertori sério.

En lo del Tívoli quant se posá en escena «La gran sastresa» ja 's preparava «Los Pescadors de san Pol.» aixís es que cuand la una puja, l'altra baixa y al revés, circumstancia mol bona per l' empresari que la gran variació en las funcions l' hi omplen lo teatre cada nit.

En la «Zarzuela» y «Talia» continuan tos quadros al viu. En lo primer foren molt aplaudits los quadros que 's presentaren en lo dijous d' ésta setmana per una lluida concurrència encar que poca, (com sucseheix en tots los teatres menos en los Camps.) En lo segon los presentan no menos bé y s' hi veu molta concurrència.

Lo que si voldriam que la senyora Pámies moderés un xich mes los gestos que fá en lo seu *Mabille* que francament surten massa dels límits de la decencia.

En lo dels «Camps Elíseos» hem tingut lo gust de veurer representar la bonica producció de circumstancias titolada «La Passió política.» Es una magnífica obra en la que s' hi veuen molt bent retratats molts personatjes dels que avuy figuran, alguns tipos, particularment los de *Iscariot*, *Pilat*, *Baldomero*, *Longinos* y *Bialó* están presentats d' un modo admirable.

L' obra fuig molt dels grosers cops d' efecte que acostuman á veurers en las produccions d' aquest género, motiu per lo que felicitem de tot cor á sos joves autors que han sabut presentar obra tant atrevida sens ferir la susceptibilitat de ningú, ans al contrari, han fet agradable lo que tothom creya agre y capás de ferir l' amor propi d' alguns.—S.

LA CIENCIA AL ALCANS DEL POBLE.

A qué es deguda la desigualtat de nivell que s' observa en certs mars en los diferents temps del any? Es deguda á la gran quantitat d' ayguas que reben en relació á la que poden espelí. Al hivern per exemple pujan los rius los nivells de sas ayguas y lo sol templa l' ardor de sos raigs y no variant los conductes que 'ls unian ab altres mars necessariament deuen pujar de nivell. Los conductes visibles podran aixís donar sortida á major quantitat d' aygua y 'ls subterranis tenint aquesta mes pressió donaran també pas á una major quantitat que la qu' avans donavan establintse llavors equilibri entre la febuda y la sortida. Al istiu al contrari, disminuynt las ayguas dels rius y evaporantse mes los raigs solars passará un fenómeno contrari.

A qué es deguda la fresca que s' observa en alta mar? Es deguda á que las ayguas del mar tenen en l' istiu una temperatura molt baixa, y la temperatura aquesta comunicada al aire lo templa molt, fent aixís en l' istiu mes delitosa la estancia en los barcos durant las llargas travesias.

Qué son los pous artesianos? Son una classe de pous que s' obran tractant d' aprofitar l' aygua que passa per entremítx de duas capas de terra que per sa naturalesa no la deixan filtrar. Per aixó quant s' arriba á foradar la capa superior si lo manantial baixa de alts orígens es llensada ab gran fúria l' aygua arriban algunas vegadas á pujar á molts peus sobre la superficie del terreno.

P. ALDAVERT.

ACUDITS.

Acabava d' haverhi una acció; ab lo cap atravessat per una bala jeya fret y estirat un militar.

Home quina llástima, digué un boig, quina llástima! aquest jove haguera estat un César, un Alexandre, no s' haguera parlat sino d' ell, quina llástima!

Quelcuns que l' oiren no pogueren menys de preguntarli, perquè? Si n' era de valent, vegí quin cas feya de las balas, li entravan per un costat, y li sortian per l' altre.

¡Quin sol, com pica!
Vetaquí 'l soroll que sentia.

Vá arribar un pagés á un hostel y après d' haver dinat digué: ¿quant val? Lo mosso que hi havia, respongué: ara que us ho heu menjat ya no val res.

Caro Tias Veljun.

(Tramesa pe'l correu.)

Un xicotet va per la Rambla cridant:

—Dos quartos la *Gramalla*.

Un senyor que passa li diu enfadat:

—No estich per p...alla.

Y respongué 'l xicotet:

—Oh, senyor, es qu' aixó es tot *Gra...*

—Coneix á n' En Ramonet?

—Prou, sí senyor, es un xicotet molt *assentat*.

—Ca! *assentat*, home de Deu. Si tot lo dia camina!

Deya un avaro:

—Tot lo bo se sembla. Veu, los duros, que son blanchs y rodons, á la lluna quant fa 'l plé. Las onsas al sol quan surt.

—Ab una diferencia, li contestá un seu company, los duros y las onsas se las fica á la butxaca; y 'l sol ni la lluna no.

—Be prou que 'ls agafaré al anar al cel quant mori, contestá l' avaro.

NOVAS.

Lo Centro Católich d' Amichs del poble de Barcelona celebrá lo dimecres passat una sessió extraordinaria en la que 's feu lectura de las composicions premiadas en lo certámen en honor á la Verge de Montserrat.

Presidia lo senyor Carbó, y després de la lectura de la memoria del Dr. En Felip Vergés, se comensá á descloure 'ls plechs resultant ser la primera poesia (castellana), que guanyá 'l premi, d' En Eusebi Anglora; lo primer accésit (en catalá), d' En Joan de Jesús Cruz; lo segon (també en catalá) d' En Anglora; lo tercer (catalá) de En F. U. V; y lo quart (catalá), altre cop de En Anglora.

Acabada la lectura de las poesias, feu lo discurs de gracias En Rosselló, y 's doná per termenada la sessió.

Inmediatament la societat obsequiá ab un refresch als convidats.

Nos alegrem de la victoria qu' han tingut las lletras catalanas en lo dit certámen; puig de cinch poesias premiadas, sols una n' hi ha de castellana.

Quant se publiquen las ditas poesias (que se 'ns ha dit que la societat las publicarà), llavors nos en ocuparem detingudament.

En lo nombre passat de nostre setmanari nos equivocarem al dir que en lo teatre de la «Zarzuela» s' havian presentat los quadros titolats «L' últim sospir» y «L' elevació de la creu» sent aixís que 's vá presentar en lo de «Talia». La veritat en son lloch.

En lo próxim mes d' Agost, actuará en lo Teatre Espanyol, la eompañia dramática italiana dirigida per M. Achile Mayeroni.

Donem las gracias á l' empresa que no 's para ab gastos quant se tracta de complir ab lo públich.

En lo teatre «Zarzuela» están per estrenarse los quadros que portan per títol: *Lo siti de Zaragoza*, *Presentació d' Hércules á Venus*, y altres.

Sabem que la companyia catalana qu' actua en lo teatre de Vich posará en escena á la major brevetat un drama de nostre amich lo llorejat poeta En Jaume Collell titolat, segons se 'ns ha dit: *La gent del any vuyt*.

Tenim las mes bonas noticias d' aquest drama y creyém que 'l públich li farà justicia.

Está á punt de darse á l' estampa lo drama d' En Joseph Roca y Roca titolat *L' Anticuari*.

CORRANDAS.

Voldria ser arracada
pera penjar-me en ta orella,
que pot ser llavors podria
enrahonar ab tú, nineta.

Aixís com l' arbre ufanós
ne pert ab lo vent sas fullas,
pert mon cor, pe'l desengany,
las il-lusions una á una.

Si lo cel es com molts dihuen
la mansió dels angelets,
sent ma nineta en la terra,
la terra deu ser lo cel.

A las espigas del blat
las torran los raitgs del sol,
també lo meu cor s' abrusa
ab lo foch de ton amor.

Campanetas de l' esglesia,
aquestos tochs que llanseu
son los sospirs que ne llensa
l' ánima al pujar al cel.

ANTONI COSP.

(Tramesas pe'l correu.)

ENDEVINALLA.

Só lo terror de las mares,
Y l' desitj de magres ternas;
Pesadilla dels sembrats
M' ayma molt la rassa negra.
Los pobles civilisats
Molt, moltíssim m' aburreixen.
Sens l' ambició moriria.
A l' ambició pus gran guerra.

R. BOSCH.

(Tramesa pe'l correu.)

XARADA.

Que á mí 'm faltés la primera,
Per cert no ho voldria pas,
Pus es una part del home
De molt gran utilitat.
Es una ciutat *hú y dos*
Que posseheix port de mar;
Los nens diuen *prima y tersa*
Quant comensan á parlar;
Dos y tersa n' es 'l ser
Mes superior que hi ha.
Mon tot si en l' historia buscas
Crech que lo pots ben trobar,
Pus d' un home n' es lo nom
Que tot lo mon trastorná.
Si encara no ho endevinas
Res podrás endevinar.

Un literato.

(Tramesa pel correu)

Solució á la endevinalla del nombre passat.
Tens rahó al dir que tos temps
ja fa molts anys qu' han passat;
puig ni per remey se troba
al mon un *Castell feudal*.

UN ENDEVINAYRE.

(Tramesa pe'l correu.)

Correspondencia de la «La Gramalla»

Un suscriptor Sant Martí: Servescas dirnos son nom y ahont viu.—Jame Patoner, Barcelona. Atés lo improvisat que es no 't puch complaure.—F. de S. Calella. Rebut tot lo seu: moltas gracias.—Enrich Francs, Barcelona. Envii tota la colecció tant aviat com pugui y á son degut temps ho insertarem.—F. Sagarra. Id. Si 'ns permet esmenar no mes que una petita cosa li hi publicarem. Fassiu y no s' ofengui.—L. Munner. Id. Aquesta vegada no ho ha endevinat. No ha fet mes que acostarsi.—J. Pascual y Prats. Girona. Dispensi dé que no l' hi enviesim. D. Bonich. Id. No 'l puch complaure, y cregui que ho desitjo.—S. P. P. Bagur. Nos referiam á la xarada. No al tot d' ella. Dispensem y no s' ofengui.—N. Pujol. Barcelona: Se publicarà á son degut temps. Escriga forsa articles com aquest, y envihin.—J. Serra. Id. servidas las tres suscripciones,

Director: En Francesch Matheu.

Estampa de Lluís Fiol.—Barcelona.